

[Εργασία]

Αρχές Σύνταξης της Αρχαιοελληνικής Γλώσσας

ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ

- ΕΙΣΑΓΩΓΗ
- ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΕΩΣ
- ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ
- ΕΥΘΕΙΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

§9.6. Γενικά, οι προτάσεις επιθυμίας εκφράζουν την υποκειμενική διάθεση του υποκειμένου. Εκφράζουν, έτσι, τη βούληση, την επιθυμία, την προτροπή ή την απαγόρευση, την ευχή και την προσδοκία του ομιλούντος προσώπου. Αυτές οι ψυχικές διαθέσεις και καταστάσεις εκφράζονται με συγκεκριμένες εγκλίσεις: την υποτακτική, την ευκτική και την προστακτική. Σε όλες τις εφαρμογές τους αυτές οι εγκλίσεις περιλαμβάνουν ένα υποκειμενικό στοιχείο. Στην ουσία, βέβαια, και η οριστική εμπεριέχει ένα υποκειμενικό στοιχείο, εφόσον διατυπώνεται ως πραγματικό ό,τι το υποκείμενο της πρότασης αντιλαμβάνεται ως τέτοιο. Οι εγκλίσεις, όμως, των προτάσεων επιθυμίας εκφράζουν μια καθαρά υποκειμενική σχέση του ομιλούντος με το ρηματικό περιεχόμενο. Οι προτάσεις επιθυμίας δέχονται άρνηση μή, επειδή με αυτό το αρνητικό μόριο αποκρούμε κάτι μη πραγματικό, αλλά αναμενόμενο ή που το φοβόμαστε.

§9.7. Οι **εγκλίσεις των προτάσεων επιθυμίας** είναι η υποτακτική, η ευχετική ευκτική και η προστακτική.

§9.8. Η **βουλητική υποτακτική** εκφράζει μια εξωτερίκευση της βούλησης του ομιλούντος, η οποία μπορεί να εκληφθεί ως παρακίνηση, εντολή ή απαγόρευση προς τους άλλους (προτρεπτική υποτακτική). Άλλοτε, πάλι, η βουλητική υποτακτική εκφράζει την απορία ή την αμηχανία του ομιλούντος σχετικά με ένα ζήτημα που τον απασχολεί (απορηματική υποτακτική).

• Προτρεπτική υποτακτική

Η προτρεπτική υποτακτική στο πρώτο ενικό πρόσωπο εκφράζει μια παραίνεση προς εαυτόν• στο πρώτο πληθυντικό αυτή η έγκλιση αποδίδει μια έκφραση κοινής βούλησης:

ΣΟΦ Φιλ 1452 φέρε νυν στείχων χώραν καλέσω || τώρα που φεύγω ας αποχαιρετίσω τον τόπο.

ΘΟΥΚ 6.34.1 τά τε αὐτοῦ παρασκευαζόμεθα καὶ ἐς τοὺς Σικελοὺς πέμποντες τοὺς μὲν μᾶλλον βεβαιωσώμεθα, τοῖς δὲ φιλίαν καὶ ξυμμαχίαν πειρώμεθα ποιεῖσθαι, ἐς τε τὴν ἄλλην Σικελίαν πέμπωμεν πρέσβεις... || ας ξεκινήσουμε, εδώ, ετοιμασίες• παράλληλα, να στείλουμε και να κατοχυρώσουμε κάποιους από τους Σικελούς, ενώ από άλλους να προσπαθήσουμε να εξασφαλίσουμε τη φιλία και τη συμμαχία τους. Στην υπόλοιπη, τέλος, Σικελία, ας στείλουμε πρέσβεις...

ΞΕΝ Ελλ 1.6.11 ἀλλὰ σὺν τοῖς θεοῖς δείξωμεν τοῖς βαρβάροις... || με τη βοήθεια των θεών, λοιπόν, ας

αποδείξουμε στους βαρβάρους...

Η προτρεπτική υποτακτική συνοδεύεται συχνά από τα φέρε (δή), φέρετε, ἄγε (δή), ἄγετε, ἴθι, ἴτε, ἔα:

ΠΛ Φαιδ 116d ἀλλ' ἄγε δή, ὦ Κρίτων, πειθώμεθα αὐτῷ, καὶ ἐνεγκάτω τις τὸ φάρμακον ἢ εμπρός, λοιπόν, Κρίτωνα ας υπακούσουμε σε αὐτόν· καί ποιος ας μου φέρει το δηλητήριο.

ΠΛ Κρατ 385e φέρε δή ἴδωμεν ἢ εμπρός, λοιπόν, ας το εξετάσουμε.

Με ἄρνηση μή, μήτε, μηδείς, κ.ά. δηλώνεται η αποτροπή σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο:

ΘΟΥΚ 1.86.5 μήτε τοὺς Ἀθηναίους ἔατε μείζους γίνεσθαι μήτε τοὺς ξυμμάχους καταπροδιδῶμεν, ἀλλὰ ξὺν τοῖς θεοῖς ἐπίωμεν ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας ἢ οὔτε να αφήσετε τους Αθηναίους να γίνουν πιο ισχυροί, οὔτε να προδώσουμε τους συμμάχους μας, ἀλλὰ με τη βοήθεια των θεῶν ας επιτεθούμε σε αὐτοὺς που αδικοῦν (εναλλαγή απαγόρευσης και προτροπής).

• Απορηματική υποτακτική

Η απορηματική υποτακτική βρίσκεται σε ευθείες ερωτήσεις ολικής ή μερικής αγνοίας. Δηλώνει ότι το υποκείμενο βρίσκεται σε απορία ή αμηχανία:

ΠΛ Ευθυφ 9e οὐκοῦν ἐπισκοπῶμεν αὐτὸ τοῦτο ...; ἢ να εξετάσουμε λοιπόν πάλι αὐτό;

ΠΛ Φαιδ 115c θάπτωμεν δέ σε τίνα τρόπον; ἢ με ποιο τρόπο να σε θάψουμε;

ΠΛ Συμπ 212e Ἄνδρες, χαίρετε· μεθύοντα ἄνδρα πάνυ σφόδρα δέξεσθε συμπότην, ἢ ἀπίωμεν ἀναδήσαντες μόνον Ἀγάθωνα, ἐφ' ὅπερ ἦλθομεν; ἢ γεια σας, φίλοι! • Θα δεχτείτε για συμπότη σας ἕναν ἄνθρωπο πολὺ μεθυσμένο ἢ να φύγουμε αφού στεφανώσουμε τον Αγάθωνα, πράγμα για το οποίο ἤρθαμε;

Συχνά με την απορηματική υποτακτική τίθεται το βούλει ή βούλεσθε:

ΞΕΝ Απομν 3.5.1 βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν... ; ἢ θες, λοιπόν, εἶπε ο Σωκράτης, να σκεφτούμε αὐτά τα πράγματα και να τα εξετάσουμε...;

ΑΙΣΧΙΝ 1.73 βούλεσθε οὖν τὸ ὅλον πρᾶγμα ἀφῶμεν καὶ μὴ ζητῶμεν; ἢ θέλετε, λοιπόν, να αφήσουμε το ὅλο ζήτημα και να μην συνεχίσουμε την αναζήτηση;

§9.9. Η ευκτική μπορεί να δηλώνει αφενός ευχή, αφετέρου δυνατότητα. Η δεύτερη περίπτωση καλύπτεται από τη δυνητική ευκτική, η οποία συνοδεύεται από το δυνητικό μόριο και ανήκει στις εγκλίσεις των προτάσεων κρίσεως. Στην περίπτωση της ευκτικής με την κυριολεκτική σημασία της λέξης δεν συναντούμε το δυνητικό μόριο, ἀλλὰ συχνά η πρόταση εισάγεται με το εἴθε ή το εἰ (αἰ), εἰ γάρ. Η **ευχετική ευκτική** χρησιμοποιείται σε ὅλα τα πρόσωπα, για να δηλώσει μια οποιαδήποτε ευχή του ομιλούντος, για την οποία μπορεί να εκφραστεί κανείς ακόμη και αρνητικά. Η ευχή ενδέχεται να αφορά την ευτυχία ή τη δυστυχία του υποκειμένου, ἄρα μπορεί να είναι καθαρά ευχή ή κατάρα. Η ευχετική ευκτική βρίσκεται συνήθως σε ενεστώτα ή ἀόριστο και αναφέρεται στο παρόν ή στο μέλλον:

ΣΟΦ ΟΤ 863 εἴ μοι ξυνείη ... μοῖρα ἢ μακάρι να μου ἔδινε η μοῖρα.

ΞΕΝ Ελλ 4.1.38 εἴθ' , ὦ λῶστε σύ, τοιοῦτος ὢν φίλος ἡμῖν γένοιτο ἢ μακάρι, αγαθότατε εσύ, τέτοιος που εἶσαι να γινόσουν φίλος μας.

ΠΛ Φαιδρ 230c εἶθε γράψειεν ὥς χρή ἢ μακάρι να ἐγράφε, ὅπως πρέπει.

ΠΛ Πρωτ 310d "εἰ γάρ," ἥ δ' ὅς, "ὦ Ζεῦ καὶ θεοί, ἐν τούτῳ εἴη" ἢ "μακάρι Δία καὶ θεοί", εἶπε αὐτός, "να βρισκόταν ἐκεῖ το πρόβλημα"!

• **χωρίς το εἰ, εἶθε**

Μερικές φορές η ευχετική ευκτική βρίσκεται στον λόγο χωρίς το εἰ, εἶθε:

ΘΟΥΚ 6.20.1 ἐπειδὴ πάντως ὁρῶ ὑμᾶς, ὦ Ἀθηναῖοι, ὠρμημένους στρατεύειν, ξυνενέγκοι μὲν ταῦτα ὥς βουλόμεθα ἢ ἐπειδὴ βλέπω, Αθηναῖοι, ὅτι εἰσαστε ὁπωσδήποτε αποφασισμένοι να κάνετε τὴν ἐκστρατεία, εἶθε ἡ ἐκβασὴ τῆς να εἶναι συμφωνὴ με τις προσδοκίες μας.

§9.10. Η **απραγματοποίητη ευχή** εκφέρεται συνήθως ὄχι με ευχετική ευκτική, ἀλλὰ με οριστική ιστορικού χρόνου, παρατατικού για το παρόν και αορίστου για το παρελθόν. Συχνά χρησιμοποιεῖται ο τύπος ὄφελον που ἄλλοτε συνοδεύεται ἀπὸ τελικὸ ἀπαρέμφατο χρόνου ενεστώτα ἢ αορίστου και ἄλλοτε ὄχι:

ΠΛ Κριτ 44d εἰ γὰρ ὄφελον, ὦ Κρίτων, οἷοί τ' εἶναι οἱ πολλοὶ τὰ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι, ἵνα οἷοί τ' ἦσαν καὶ ἀγαθὰ τὰ μέγιστα, καὶ καλῶς ἂν εἶχεν ἢ μακάρι Κρίτωνα οἱ πολλοὶ να μποροῦσαν να πραγματοποιήσουν τα χειρότερα κακὰ, για να εἶναι σε θέση να πραγματοποιήσουν και τα μεγαλύτερα ἀγαθὰ, και τα πράγματα θα πηγαινάν καλὰ!

ΠΛ Πολ 432c εἰ γὰρ ὄφελον, ἔφη ἢ μακάρι να μποροῦσα, εἶπε.

§9.11. Οἱ τύποι τῆς **προστακτικῆς** εκφράζουν μια προσταγή του ομιλούντος πρὸς ἓνα ἢ πρὸς περισσότερα πρόσωπα: ἔλθε = ἐλ, ἔλθετε = ἐλάτε. Ο ομιλῶν συνήθως δηλώνεται με πρῶτο πρόσωπο, ο οποίος βεβαίως στη διήγηση μπορεί να εμφανιστεῖ ὡς τρίτο και σπανίως ὡς δεύτερο πρόσωπο. Η προσταγή ἀρχικὰ ἀπευθυνόταν σε ἓνα συγκεκριμένο πρόσωπο που βρισκόταν σε ἀπόσταση ἀκοῆς. Βεβαίως, ἡ προσταγή μπορεί να γνωστοποιεῖται με τα μέσα τῆς γραφῆς• ἐτσι ἐμφανίστηκε το τρίτο πρόσωπο αὐτῆς τῆς ἐγκλίσης. Για παρακίνηση πρὸς τον ἴδιο τον εαυτό του ομιλούντος προσώπου χρησιμοποιήθηκαν τα πρῶτα πρόσωπα τῆς βουλητικῆς υποτακτικῆς και τῆς ευχετικῆς ευκτικῆς, ὥστε να περιλαμβάνεται και αὐτός, ο οποίος ἐκφώνησε τὴν παρακίνηση. Η προστακτικὴ και οἱ ἀναπληρωματικὲς τῆς ἐγκλίσεις ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τους μελλοντικὴ σημασία• συνήθως μάλιστα ἀφοροῦν το ἄμεσο μέλλον.

Σημαιολογικὰ, ἡ προστακτικὴ εκφράζει μια προσταγή (ἢ ἀπαγόρευση σε ἀρνητικὰ συμφραζόμενα) στην εὐρεία τους ἔννοια. Στην οὐσία, ἀναφερόμαστε σε μια ολόκληρη κλίμακα διαβαθμίσεων που ἀρχίζει ἀπὸ τὴν πιο αὐστηρὴ ἐντολή, ἀλλὰ μπορεί να περιλαμβάνει αἰτήματα διατυπωμένα σε διαφορετικὸ βαθμὸ αὐστηρότητας. Τέλος μπορεί να καταλήγει στην πιο ταπεινὴ ἱκεσία. Το ἴδιο ἰσχύει και στις περιπτώσεις τῆς διατύπωσης μιας ἀπαγόρευσης.

Η προστακτικὴ με τὴ στενότερη σημασία περιορίζεται καταρχὰς στην κύρια πρόταση και σε ἐιδικὲς μόνον περιπτώσεις τίθεται σε δευτερεύουσες προτάσεις.

§9.12. **Σημαιολογικὲς ἀποχρώσεις στη χρῆση τῆς προστακτικῆς:**

• **Προσταγή-Διαταγή**

ΘΟΥΚ 2.72.3 ὑμεῖς δὲ πόλιν μὲν καὶ οἰκίαν ἡμῖν παράδοτε τοῖς Λακεδαιμονίοις, καὶ γῆς ὅρους ἀποδείξατε ἢ παραδώστε τότε, σε ἐμὰς τους Σπαρτιάτες τὴν πόλη σας και τα σπίτια σας, και δείξτε μας ποὺ ἀκριβῶς εἶναι τα σύνορα τῆς χώρας σας.

ΘΟΥΚ 5.18.5 ἀποδόντων δὲ Ἀθηναίοις Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ ξύμμαχοι Ἀμφίπολιν. ὅσας δὲ πόλεις παρέδωσαν Λακεδαιμόνιοι Ἀθηναίοις, ἐξέστω ἀπιέναι ὅποι ἂν βούλωνται ἢ να παραδώσουν οἱ Σπαρτιάτες καὶ οἱ σύμμαχοί τους τὴν Ἀμφίπολη στους Ἀθηναίους. Να επιτρέπεται στους κατοίκους των πολιτειών, που θα παραδώσουν οἱ Λακεδαιμόνιοι στους Ἀθηναίους, να φύγουν, ὅπου θέλουν.

• Προτροπή-Παραίνεση-Συμβουλή

ΑΝΔΟΚ 3.12 σκέψασθε δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν γραμμάτων ἢ ἐξετάστε με αφετηρία αὐτοὺς τοὺς ὅρους.

ΙΣΟΚΡ 1.15 ἔθιξε σεαυτὸν εἶναι μὴ σκυθρωπὸν ἀλλὰ σύννουν· ἢ συνήθιζε τὸν εαυτὸ σου νὰ μὴν ἔχει σκυθρωπή, ἀλλὰ συλλογισμένη τὴν ὄψη.

ΙΣΟΚΡ 1.16 τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονεῖς τίμα ἢ νὰ φοβάσαι τοὺς θεοὺς, νὰ τιμᾷς τοὺς γονεῖς.

• Προσθήκη του ἄγε, ἄγετε, φέρε, φέρετε, ἴθι, ἴτε, δεῦρο, δεῦτε (συχνά με τὸ δὴ) μπροστὰ ἀπὸ τὴν προτρεπτικὴ προστακτικὴ

ΞΕΝ Ελλ 5.1.18 ἄγετε, ὧ ἄνδρες, δειπνήσατε ἢ ελάτε, ἄνδρες, πάρτε τὸ δεῖπνο σας.

ΠΛ Κρατ 385b φέρε δὴ μοι τόδε εἰπέ· τώρα, ἀπάντησέ μου σὲ τοῦτο ἐδῶ.

ΠΛ Ευθυφ 9a ἴθι νυν, ὧ φίλε Εὐθύφρων, δίδαξον καὶ ἐμέ ἢ εμπρός, λοιπόν, φίλε μου Εὐθύφρων, ἐξηγήσέ το καὶ σὲ μένα.

• Ευχή

ΠΛ Φαιδ 116b "χαῖρε" ἢ γεια

ΠΛ Συμπ 212d "ἄνδρες, χαίρετε" ἢ ἄνδρες, χαίρετε (γεια σας)

• Υποχώρηση

Συνήθως χρησιμοποιεῖται ἡ προστακτικὴ ἔστω:

ΔΗΜ 18.270 ἔστω, συγχωρῶ τὴν ἐμὴν εἴτε τύχην εἴτε δυστυχίαν ὀνομάζειν βούλει πάντων αἰτίαν γεγενῆσθαι ἢ συμφωνῶ ὅτι ἡ δική μου, εἴτε τύχη εἴτε κακοτυχία θες νὰ τὴν ὀνομάξεις, ἐγὶνε αἰτία ὅλων τῶν συμφορῶν.